

آموزش هنر به روش تحلیل و بررسی آثار هنری با نیم‌نگاهی به کتاب هنر مدرن

مهدی الماسی

موضوع تجزیه و تحلیل، آگاهی داشته باشد و در صورت امکان، میزان علاقه‌ی آنان را به آن هنر پیش از هر توضیحی بسنجد و با توجه به این اطلاعات، هدف آموزشی خود را از تحلیل اثر هنری مشخص کند؛ مثلاً وقتی هدف از تحلیل و بررسی نگاره‌ای از «کمال‌الدین بهزاد»، آموزش تأثیر رنگ در القای احساس غم یا شادی به مخاطب است، معلم بررسی خود را بر همین موضوع باید متمرکز و معطوف کند.

غیر از این نکات، معلم یا مدرس هنر با توجه به اقتضائات و برنامه‌ی آموزشی از پیش اندیشیده خود، موضوعات آموزشی مناسب با آثار هنری منتخب را باید تعیین کند و آموزش خود را بر همان مدار مَدون کند.

ب. آثار انتخاب اثر یا آثار مناسب برای بررسی و تحلیل پس از تعیین هدف آموزش، مدرس هنر با توجه به سطح آگاهی مخاطبان، اثر یا آثاری را برای بررسی و تحلیل باید انتخاب کند که به مناسب‌ترین وجه بتواند پاسخ‌گوی هدف آموزشی باشد. اثر منتخب باید به گونه‌ای روشن، قابلیت بررسی و تحلیل آموزش داشته باشد. در بیشتر مواقع انتخاب اثری مشهور می‌تواند متضمن فوایدی باشد که آثار غیرمشهور فاقد آن هستند. بررسی و تحلیل يك اثر مشهور، علاوه بر آن که هنرجویان با اثری شاخص در عرصه‌ی هنر آشنا می‌کند، آنان را در مت‌تاریخ هنر و سیر تحول و تطور آن قرار می‌دهد. این آشنایی می‌تواند برای فهم زبان هنر و هم‌چنین درک ظرایف

تحلیل و بررسی آثار هنری، اغلب در حیطه‌ی نقد هنری مورد توجه منتقدان یا پژوهندگان آثار هنری است. در این بررسی‌ها، معمولاً درباره‌ی سبک یا دیگر موضوعات متنوع مربوط به يك اثر هنری، سخن به میان می‌آید و ارزش‌های نهفته در آن اثر بررسی می‌شود. نتایج این بررسی‌ها در نشریات هنری مخاطبان خاصی دارند که از اطلاعات و آگاهی و سواد هنری متعارفی بهره‌مندند یا دست‌کم نویسندگان چنان مطالبی، چنین می‌انگارند و بنابر همین پیش‌فرض، شیوه‌ی نگارش یا طرح موضوع را انتخاب می‌کنند. اگرچه هر متن مکتوب به طور ضمنی می‌تواند جنبه‌ای آموزشی نیز داشته باشد؛ معمولاً تحلیل آثار هنری در نشریات هنری، کمتر با هدف آموزش انجام می‌شود.

برای مقاصد آموزشی می‌توان از تحلیل آثار هنری بهره گرفت. و این می‌تواند یکی از روش‌های جذاب، غنی و کارآمد در آموزش هنر باشد. این روش، پیش از اجرا به مقدماتی نیاز دارد که بی‌توجهی به آن‌ها امکان موفقیت آن را کاهش می‌دهد. به‌طور خلاصه، پیش از بهره‌گیری از روش تحلیل اثر هنری به قصد آموزش چند مسئله باید بررسی می‌شود.

الف. مخاطب‌شناسی و تعیین هدف آموزش

معلم هنر، پیش از هر آموزشی به روش تحلیل اثر هنری، شناختی نسبی از مخاطبین خود باید به دست بیاورد و از سطح اطلاعات و آگاهی هنری آنان درباره‌ی نوع هنر و اثر

از ویژگی‌های
این کتاب،
شیوه‌ی بررسی
و تحلیل آثار
است. نویسنده
ترجیح می‌دهد به
جای لفاظی‌های
پرطمطراق در
تحلیل هر اثر،
با بیان جملات
صاحب اثر،
دیدگاه‌های
شخصی یا هنر او،
برشی از زندگی
یا جهان‌بینی او
را برابر دیده‌ی
خواننده‌ی مطلب
بگذارد

تکنیک‌ها، عقاید و خلق و خوی شخصی هنرمندان و از بازتاب همه یا برخی از این موارد در اثر، سخن به میان می‌آورد. این کتاب در پنج بخش با عناوین «طبیعت بی‌جان»، «مناظر طبیعی و شهری»، «پرتره»، «آبستره»، «رنگ و فرم»، «مجسمه و اجسام سه بعدی» تنظیم شده است. نویسنده در این بخش‌ها، با تحلیل‌ها و تصاویر آثار هنری، هنرجویان و علاقه‌مندان چنین مباحثی را به طور ملموس با هنر پرتکاپو و تنوع طلب دوران مدرن آشنا می‌کند.

از ویژگی‌های این کتاب، شیوه‌ی بررسی و تحلیل آثار است. نویسنده ترجیح می‌دهد به جای لفاظی‌های پرطمطراق در تحلیل هر اثر، با بیان جملات صاحب اثر، دیدگاه‌های شخصی یا هنر او، برشی از زندگی یا جهان‌بینی او را برابر دیده‌ی خواننده‌ی مطلب بگذارد. او سپس با اشاره به مهم‌ترین ویژگی‌های شکلی و سبکی و نوع بهره‌گیری هنرمند از ابزار و وسایل و با اشاره به جزئیاتی از نحوه‌ی کار هنرمند، مخاطبان خود را به دقت و تأمل در اثر مورد نظر دعوت می‌کند.

رابینسون با آگاهی و اشراف بر ماهیت تنوع طلب هنر مدرن و ارزش‌گذاری‌های مبتنی بر «فردیت» آن، تا حد ممکن از اغراق‌گویی دربارهی آثار می‌پرهیزد و کوشش خود را صرف بازگویی چیزی می‌کند که در دوران خلق آثار هنر مدرن بر ذهن و زبان و سبک بیان هنرمندان مؤثر بوده است.

مطالعه‌ی این کتاب از جهات مختلفی آموزنده است. روش نویسنده در نحوه‌ی ارائه‌ی اطلاعات و بررسی هر اثر با اثر دیگر متفاوت است و همین امر، تنوع جالبی را بر سراسر کتاب حاکم کرده است. شیوه‌ای که می‌توان از آن، به منزله‌ی نمونه‌ای برای آموزش به شیوه‌ی تحلیل اثر بهره گرفت.

با نگاهی به کتاب و سیری در تصاویر آن، می‌توان هنر نقاشی مدرن را مرور کرد و هرچند به اشارت، با فضای نقاشان مدرن آشنا شد.

و توانایی‌ها و سبک، اثر زمینه‌ای فراهم آورد. در این حالت، هنرجویان هم در جریان موضوع خاص آموزشی قرار می‌گیرند و هم با موضوعاتی در حواشی تاریخ هنر آشنا می‌شوند.

ج. شیوه‌ی بررسی و تحلیل اثر هنری

شیوه‌ای که معلم هنر برای بررسی و تحلیل اثر هنری انتخاب می‌کند، بسیار اهمیت دارد. و در موفقیت این روش نقش مؤثری دارد. اگر مباحث طرح شده در تحلیل اثر، موضوعاتی عینی و ملموس باشد، بر جذابیت تحلیل افزوده می‌شود و هنرجویان، راحت‌تر و بهتر آن را درک می‌کنند. طرح پیشینه‌ی تاریخی و فرهنگی موضوع آموزش در اثر و آثار مشابه نیز با دادن مصداق و مثال، در روند آموزش تأثیر مثبتی دارند و نتیجه‌ای بهتر از مباحث کلی نظری صرف در برخواهد داشت.

استفاده از تصویر اثر هنری به تعداد مناسب یا مبنا قراردادن یک نمونه‌ی چاپ شده از هنری در کتاب‌های درسی هنر می‌تواند بر نتیجه‌ی آموزشی این روش تأثیر خوبی بگذارد. بررسی جزئیات یا کلیت اثر، استفاده از عبارت و اصطلاحات دقیق و روشن و پرهیز از عبارات و اصطلاحات دو پهلو و غیردقیق و گنگ، می‌تواند به فهم مطلب در نزد هنرجویان، کمک شایانی کند.

مدرس هنر در تحلیل خود گاه به ضرورت، از عبارات و اصطلاحات خاص رایج در آن هنر استفاده می‌کند. در چنین مواقعی بهترین کار، آن است که علاوه بر معنای عبارات و اصطلاحات و موارد تجریدی و انتزاعی عینی آن‌ها نیز در اثر هنری برای هنرجویان نشان داده شود.

کتاب «هنر مدرن» و آموزش تاریخ هنر به روش تحلیل

آثار هنری

کتاب «هنر مدرن» نوشته‌ی «مایکل رابینسون» است و فریبرز فرید افشین آن را ترجمه کرده است. «انتشارات کتاب آبان» این کتاب را در ۲۰۰۴ صفحه به صورت مصور و رنگی چاپ کرده است. «هنر مدرن» از کتاب‌هایی است که با تحلیل و بررسی موجز آثار هنری مدرن، درصدد بیان تاریخ هنر نقاشی مدرن است.

این کتاب را می‌توان نمونه‌ای از کتاب‌های آموزش تاریخ هنر دانست که با روش تحلیل آثار هنری، چگونگی شکل‌گیری و ابعاد هنر یک دوره‌ی تاریخی، ماهیت آن را نشان می‌دهد. نویسنده در این کتاب، با معرفی ۱۷۸ هنرمند مدرنیست که در شکل‌گیری هنر نقاشی مدرن، نقش مؤثر داشته‌اند، با تحلیلی کوتاه، اما آگاهانه دربارهی هر اثر، از علایق، نشانه‌ها،

